בס"ד • פרשת וארא • כה טבת התשפ"ה • גיליון מס 11

ואני תפלתי

להתחבר לעצמי • להתחבר לבוראי • שעה של חוויה

יוצא ע"י מכון "עוצמה של קשר" בראשות: הרב דוד אנפולסקי שליט"א • הרב יוסף חיים אלבוים שליט"א • בנשיאות הגאון הגדול רבי ישראל גנס שליט"א

התפילה בראי הפרשה

אם אנו רוצים דוגמא לתפילה מהאדם הכי רשע והכי בזוי, זה בפרשה שלנו... כן, פרעה הרשע, אותו ששחט 150 תינוקות לאמבטיה של הבוקר 150 תינוקות לאמבטיה שלפני השינה והשתכשך שמה בהנאה מרובה. המפלצת הזאת יוצאת להתפלל לקב"ה ... כך מספר במדרש רבה (יא א) פרעה מתכונן לקום מוקדם בבוקר לצאת ליאור ולהתפלל "היה פרעה רוצה לעסוק בתפילה" הוא רצה לבקש מה' שיצילהו מכבדות הלב, האם תפילתו היתה מתקבלת?

התשובה היא: כן. תפילה זה מציאות. לכן אמר הקב"ה למשה (ט טז) **הַשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פַּרְעֹה**, ובכך תמנע ממנו להתפלל. עכ"ד המדרש.

משהו פה לא ברור. למה זה מונע מפרעה להתפלל? אם בבוקר משה מדבר איתו, שיתפלל בצהרים או בלילה?

מחדש המהרש"ם מברעזאן (דעת תורה או"ח ד מאמר התשובה) ואומר: שכל עיקר כוחה של התפלה באה מתוך הכנעת הלב של אדם לאלקיו, אבל כשהאדם בא מתוך גאוות הלב אין כח לתפלתו כל כך כי אז הוא מתבקש - "לפתוח שערי רחמים לבדו בלא עזרת שמים" ולשוב אל השי"ת מרחק כה גדול בפסיעותיו הקצרות שלו...

כניעה של נצחון

והנה פרעה כעת הגיע למצב שהכניע את גאוותו, הוא הרגיש שאחרי שכל כך הרבה לפשוע בישראל והעיז פניו בקב"ה לומר מי ה' אשר אשמע בקולו, (ופי' ספורנו: למרות שידעתי אותו לא אשמע), כך שכבר לא נשארה לו שום התנצלות לומר כי בשגגה היא שלא ידע את ה'. כך שבכלל אינו ראוי שישמע ה' את תפלתו. ועל כן יצא בהכנעה לבקש עכ"פ במדת החסד הגמור. (שם משמואל תרע"ח) אבל כאשר משה רבנו השכים בבוקר לקראת פרעה וחלק לו כבוד מלכות, גבה לבו בגאוותו שוב עד להשחית ויאמר פרעה בלבו למי יחפוץ מלכו של עולם לתת יקר יותר ממני עד שבא שלוחו ומתייצב לפני... וכיון שנתגאה שוב אין כאן תפילה ואין כאן תשובה ונאבד ברשעתו.

אך עדיין אם כך אז מה המשמעות של זה ש'רצה להתפלל' אם כבר ה' הכביד את לבו עד ש'ננעל לבו'?

רק לאמיתו של דבר גם אם נגזר עליו למנוע ממנו התשובה, הכוונה שהדרך הרגילה חסומה אבל אם יתאמץ מאוד יוכל למצוא את הדרך לשוב ממש כדוגמת אדם שננעלה עליו הדלת והוא תקוע בפנים, בודאי שאין לייאש אדם זה מלצאת החוצה אמנם שלא בדרך הרגילה אבל בהתאמצות יתירה יכול למצוא את הדרך לפרוץ הדלת וכדומה ולצאת ממאסרו. כך שבאמת ה' לא מנע ממנו להתפלל אלא רק הקשה עליו, אבל אם באמת היה מתאמץ היה מצליח להתפלל וניצל.

מידה טובה מרובה

ואם בגוי מרושע כך, בבניו של מקום על אחת כמה וכמה... כמו שמצינו בדברי המהרח"ו (הו"ד בראשית חכמה שער התשובה) שמה ששמע אלישע בן אבויה מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר, אין הכוונה לומר שאין לו שום תקנה כלל ולא היו מקבלים אותו בתשובה, כי אין לך דבר העומד בפני התשובה, ואין לך אדם שנדחה מן התשובה, אלא שאלישע בן אבויה אחר שהיה חוטא גדול נדחה משערי תשובה, אבל אם היה נדחק היו מקבלים אותו" עכת"ד הרח"ו ז"ל.

ואם ב'מחטיאי הרבים' כך, אזי יהודים רגילים על אחת כמה וכמה.

קורה שאנחנו טוענים: רבש"ע בראת אותי כך שבדברים מסוימים אני לא יכול להתגבר על יצרי כך שאני לא אשם בזה. כך בדיוק טען איוב (ב"ב טז.) שאין כח ביד אדם לשנות את טבעו, ועל זה ענו לו: אַף אַתָּה תָּפֵר יִרְאָה וְתִגְרַע שִׂיחָה לְפָנֵי אֵל (איוב טו ד) ופירש רבינו גרשום: 'אף אתה' כשתאמר כן 'תפר' 'יראת' חטא מבני אדם, ו'תגרע תפלה' מהם. ואמנם בראתי יצר הרע ברא לו תורה תבלין כך שביד האדם לעסוק בתורה ויהיה צדיק" עכ"ל. הרי שהתפילה והתורה חד הוא לשבור הטבע ולצאת למעלה ממנו.

דור תשפ"ה

ובמיוחד בזמננו אנו כתב האמרי אמת (בשם השפת אמת (תרס"ב) דמדה טובה מרובה ואצל ישראל שרוצים לעשות תשובה עזר להם הקדוש ברוך הוא במצרים שיוכלו לעשות תשובה גם על חטאים כאלו שקשה לעשות עליהם תשובה, כדאיתא בזוה"ק (ח"א ריט ב) דלא חמאין אפי שכינתא, אף על פי כן, הקדוש ברוך הוא פותח שערים חדשים לדופקי בתשובה, וזה נפתח במצרים, יציאת מצרים היתה הכנה על לעתיד וכתיב (מיכה ז טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, כפי שהיה ביציאת מצרים כך יהיה לעתיד נפלאות ויפתחו שערים חדשים, ככל שיש יותר הסתרות כך צריכים יותר להתגבר, ואיתא בספר הזכות (ליקוטים נח) שהפירוש שיוכלו לעשות תשובה אפילו על עוונות קשים" עכ"ד, והכל הוא בכוחה של תפילה כפי שהיה במצרים.

(המאמר כולו מיוסד על המאמר של המהרש"ם בדעת תורה או"ח ד מאמר התשובה).

מציאות זה עובד!

סיפור אמיתי מהחיים

נכנסתי השבוע אצל אחד מגדולי התורה שליט"א, והוא רצה לחזק אותי בכוחה של תפילה, אז הוא סיפר לי כך: זה דבר ידוע שישנם גדולי ישראל שנולדו עם ראש חלש, וזכו לגדולות ונפלאות. וישנם גדולי עולם שהיו מילדותם כשרוניים יותר, אך יש כמה בודדים מהגדולים שעליהם ידוע כבר בתור ילדים קטנים שהיה להם מוח גאוני ומבריק, חריפים כתער, עד ששמם נשא למרחוק.

אני חושב שהמפורסם מכולם בזה היה רבינו קדוש ישראל רבי יונתן אייבשיץ, ואין כאן מקום להאריך... וזכינו ממנו לפרי תנובה מכל מקצועות התורה ההלכה והאגדה והמוסר, כולו גאונות שאין דוגמתה ולו דומיה תהילה. ועכשיו כדאי שתקשיב למה שהוא מספר על עצמו:

ביום שלא התפללתי בכוונה כראוי, כל היום אין שמועתי בתורה מכוונת, וקרעים אלביש, ולהיפך אם אזעק ואשוע לה' מקירות לבבי בתפלה לחנני דעה כי דלותי עד מאוד בעו"ה, אף הוא ירחם עלי להאיר עיני בתורתו".

ולכן עם נבון וחכם, אל תאמרו הא דעדיף זה מחבירו לרוב שכלו ועוצם חכמתו ובינתו, לא כן הוא! שקר נחלתם! רק מתת ה' הוא כאשר נוחיל טובו וחסדו הגדול ברב תפלה ותחנונים.

ואין לך דבר שמזכה לאדם להשיג ישרות התורה ולפענח מצפונים בדרכי יושר ואמת, אלא להתפלל לה' בדמע שישוב וירחמהו כי אל שומע תפלה הוא וקרוב לכל קוראיו באמת.

בדוק ומנוסה! אם יתפלל אדם שחרית וקריאת שמע בכוונה, יזכה באותו יום לדבר מצוה ויצליח בעסקיו, (ואף אם באותו רגע נראה אחרת, בסופו של דבר תגלה שזה היה הצלחה), וכל שכן שיצליח בו ביום בתורה, ומצוה גוררת מצוה, וכן להיפך. עכ"ד. (יערות דבש ח"א דרוש ד)

גם לך יש סיפור אמיתי על עצמך? שתף!

כל קויך לא יבושו

יש לי צרה במשפחה, והתפללתי על זה כמה פעמים ולא רואים תוצאות. אולי זה אומר שזה גזרה משמים? תקשיב מה אומר על זה רבנו החפץ חיים "הצרות הרבות הבאות עלינו שאיננו נצולים מהן המה מפני שאין אנו צועקים ומרבים בתפלה עליהם. כי לו התפללנו ושפכנו שיח לפני הקב"ה בודאי לא ישובו תפלותינו ובקשותינו ריקם.

ולא יסתפק האדם במה שמתפלל השמונה עשרה שלוש פעמים בכל יום אלא כמה פעמים ביום צריך לשפוך תפלות ובקשות בינו לבין עצמו, כשהוא בביתו מעומקא דליבא, כי השלש תפלות הן אצלו כבר שגורות בפיו, ואינו נותן לב להן כל כך מה שאין כן אם יתבונן כל אדם בינו לבין עצמו ויעשה חשבון הנפש על מצבו, ואזי ישפוך לבו כמים נגד ה' יתברך, והתפלה תצא אז בכונה עמוקה ובלב נשבר ורוח נמוכה תפלה כזו בודאי לא תשוב ריקם" (ליקוטי אמרים פרק י')

תראה מה שכותב בספר החסידים (סי' ק"ל) "יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפילתו, אלא בעבור תוקף תחנונים ודמעת עיניו אשר תמיד בוכה ומתחנן, אף על פי שאין בידו זכות ומעשים טובים, מקבל הקב"ה תפילתו ועושה", עכ"ל.

התכוננתי לתפילה והתאמצתי לכוון ולא הצלחתי, כנראה שמשהו דפוק אצלי...

אל יפול לב האדם עליו בראותו כי הקדים ליגע קודם התפלה הרבה בלימוד שיעורין כסדרן ואעפ"כ מתהפך הוא בתחבולותיו בשעת התפלה ואיננה שגורה בפיו, ואיננו יכול להתפלל, כי הכל הוא מן השמים **והוא יעשה את שלו.**

ועל כזה רמזו רז"ל אל תעש תפלתך קבע. ענין הקביעות הוא הבא בכל עת בטבע. כן אל תעש תפלתך מצד שלמדת הרבה קודם התפלה בקביעות ועי"כ מגיע לך להתפלל בכוונה.

לא כן! 'אלא' תבוא לבקש זאת, ב'רחמים ותחנונים' שתצליח לכוון 'לפני המקום' כי באמת אינו בכחו לדבר מאומה זולת מחסד הבורא עליו אשר ישים דבר בפיו. לכן צריך האדם להכנע ולשבר לבבו קודם הלימוד והתפלה להתפלל לה' ולשאול ממנו מענה לשון" (תפארת שלמה וארא)

נושאי התפילה בפרשה

(ו ג) **וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק** כתבו הראשונים: 'וארא' גימטריא 'יצחק' שהוא היה מתפלל על פדות ישראל, (כמו שמצינו בגמ' שבת פט:) ואף נתן משמו אות צ' ולקח ש'. כמ"ש במדרש עה"פ ושבועתו לישחק (תהילים קה ט). (רבינו חיים פלטיאל) וגם מתפלל על הגאולה העתידה ורמז לזה נחמ"ו נחמ"ו גי' 'יצחק' (אמרי נועם, הו"ד בפני דוד) • **וָאֵרָא ... בְּאֵל שַׁדָּי וּשְׁמִי יי' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם:** למרות שקבעתי קץ לאבות שזהו שם 'שדי' בחינת גבול קבוע לגלות, אך יש בחינה 'לא נודעתי' שברגע שיבקשו ויעוררו רחמים אושיע אותם מיד בשם הויה, שכולו רחמים. (אור החיים) • (ה) **וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, "נאקתם ותפלתם בצר להם" (ספורנו) • 'וגם' אני שמעתי, לרבות צעקת האבות הק' בקברם על צער בניהם כדאמרינן במנחות (נג:) (ילקוט האזובי) וכעי"ז בבעל הטורים: "נאקת בא"ת ב"ש טתד"א שזה בגימטריא האבות. לומר לך שעלתה צעקת האבות ותפלתם" • (ו) **וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם** "מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו ברוך אתה ה' גואל ישראל" (אגדת תפלת שמונה עשרה) • (יב) **וְאֵיךְ יִשְׁמָעֵנִי פַּרְעֹה וַאֲנִי עֲרַל שְׂפָתָיִם**, בזה התפלל שיסיר ממנו ערלות שפתיים (תורת המנחה, ר"י סקילי, ויעיי"ש מדוע לא נתקיימה תפילתו. • (כו) **הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יי' לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל צִבְאֹתָם:** הקדים הפס' את אהרון למשה (ועיין רש"י) ופי' הנצי"ב: כי אהרון היה גדול ממשה בכח התפילה ולכן בפטירתו קרא עליו משה "עמוד צלותהון דישראל" [תרגום יונתן במדבר כ' כ"ט] שהתפילה היא מעין עבודת הקרבנות שבה זכה אהרון להיות כהן גדול. ולכן בפסוק זה שמדבר על יציאת ישראל 'על צבאותם' שאז צריכים שפע פרנסה ולזה צריך זכות התפילה ובדבר זה היה אהרן מסוגל יותר (העמק דבר)

(ז) **וּמֹשֶׁה בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה**, יש תפילה שנענית לשמונים שנה (מדרש שמואל פ"ד) • (יב) **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲהָרֹן אֶת מַטֹּתָם:** מיד בקשו משה ואהרן רחמים את פני המקום וחזרו להיות מטות, (מדרש שכל טוב) • (כז) **נֹגַהּ אֶת כָּל גְּבוּלָהּ בַּצַּפַּרְדְּעִים**, "לפי שבטלו ישראל מהתפילה ומקריאת שמע שחרית וערבית יבואו הצפרדעים שאינם שותקים ערבית ושחרית". (ש"ך עה"ת) • (ד) **וַיֹּאמֶר הַעְתִּירוּ אֶל יי'**, בתפלה, לרצות השם בדברים (אבן עזרא) • (ה) **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה הִתְפָּאֵר עָלַי** פרעה אמר 'העתירו' שיתפללו שניהם (משה ואהרן) שלא היה בטוח שתסתלק המכה כ"א בתפלת שניהם, ומשה אמר התפאר 'עלי' כי אני לבדי אוכל להתפלל ותקובל תפלתי. (בית אלוקים למב"ט שער התפילה פ"ח) • **רַק בַּיְאֹר תִּשָּׁאַרְנָה** תפילת משה עומדת לדורות עולם, שנשאר ה'קראקאדיל' ביאור עד היום (ר' בחיי שמות י' יט בשם רבנו חננאל).

(ו) **וַיֹּאמֶר לְמָחָר**, נח' המפרשים (עי' רש"י ורמב"ן ועוד) האם התפלל היום שיסור מחר או שהתפלל למחרת. • **וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל יי' עַל דְּבַר הַצְפַרְדְּעִים** נקט לשון 'צעקה', לספורנו: כי ביקש שימותו בארץ וישארו ביאור ו"פלגא מן שמיא לא יהבי" (יומא סט ב) ע"כ הוצרך לצעקה, ומושב זקנים פי' שבהיות שהיה רעש גדול מקרקור הצפדעים הוצרך לצעוק כדי שישמעו שמתפלל ואינו מעשה כשפים, וכן כדי 'להשמיע לאוזניו' ועי"ל לפי שתלה הגדולה בעצמו 'התפאר עלי' הוצרך להתאמץ בכל כוחו. • **אֲשֶׁר שָׂם לְפַרְעֹה**, מכאן שצריך לפרש תפלתו (אור החיים) • (יט) **וְשַׂמְתִּי פְּדֻת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמֶּךָ לְמָחָר** פי' בן איש חי (שנה א' וארא) 'מחר' אותיות רמ"ח ואותיות רח"ם לרמז שהפדות יהיה בזכות קריאת שמע שיש בה רמ"ח תיבות שכוחה גדול להכרית כל אויבי ישראל כעין 'רומח' וחרב, ולעורר את האהבה דתרגום 'אהבה' הוא ג"כ 'רחם'. • (כד) **רַק הָרֵחֵק לֹא תַרְחִיקוּ לָלֶכֶת**, פי' חתם סופר (תורת משה) כי אחז"ל (עירובין סה.) הבא מן הדרך אל יתפלל עד אחר ג' ימים, וכ"ש שלא לעשות תפילת רבים, לכן שכאמר משה שהבעיה לזבוח בארץ בגלל ש'לא יסקלונו' הבין פרעה שמה שביקש משה (לעיל ה' ג') ללכת 'דרך ג' ימים' היינו שמיד בגבול מצרים בסופו ינוחו ג' ימים, לכן אמר: "הרחק לא תרחיקו ללכת". • **הַעְתִּירוּ בַּעֲדִי**, פי' חתם סופר (תורת משה) תתפללו שם 'בעדי' ולא בעד עצמכם, כי המתפלל בעד חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה, (ב"ק צ"ב ע"א), לכן העתירו 'בעדי' ובכך יענה אתכם ותמהרו לשוב למצרים • (כו) **וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעִם פַּרְעֹה וַיֶּעְתַּר אֶל יי'** "נתאמץ והרבה בתפלה" (רש"י) והטעם שהוצרך להתאמץ במכות ערוב ובארבה פי' ריב"א (עה"ת) ורע"ב (עמר נקא) דקי"ל (חולין ס.) "מיהב יהיב משקל לא שקיל" וכאן רצה שיקחם שלא ישארו, ויהנו מהם המצרים. לכן הוצרך להרבות בתפלה. • (ט ג) **דָּבֶר כָּבֵד מְאֹד** אמר הקב"ה יבא דבר שממית ויפרע ממצרים שבקשו לאבד אומה שממיתין עצמן על קדושת השם. ואומרים בתפלתם כי עליך הורגנו כל היום. (מדרש ילמדנו הו"ד בצרור המור)

(יג) **הַשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פַּרְעֹה** במדרש רבה (יא א) פי' שפרעה רצה להשכים כדי להתפלל לה' שיצילהו בכבדות הלב, לכן אמר הקב"ה למשה להתיצב לפניו, ובכך למונעו מלהתפלל. (ראה הרחבה בתפילה בראי הפרשה) (כח) **הַעְתִּירוּ אֶל יי' וְרַב**, הכתב והקבלה ורש"ר הירש הוכיחו ש'ורב' הוא תואר לה', כמו מושיע ורב (ישעיה י"ט כ'), כי במכה זו הכיר פרעה רב כחו ית', לכן ביקש שיתפללו לה' כי הוא רב להושיע ולהמציא רווחה. • (כט) **וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר**, כתב אברבנאל: "שהיה למשה רבינו חוץ למצרים בית אחד מוכן לתפלתו והתבודדותו וגם היום הבית ההוא קיים ועומד במצרים, וחוגגים שם היהודים אשר בכל הארצות ההם". • הסיבה שדוקא במכת ברד נאמר שיצאת מהעיר להתפלל בדעת זקנים פי' כי בעת הברד הניס 'כל הירא' את המקנה לבתיהם, ממילא נתמלאה כל העיר גלולים (שהבהמות היו ע"ז). וצידה לדרך פי' שבהיות שהברד משחית בעיקר בשדה ראוי שהתפילה תהיה שם.

אֶפְרֹשׂ אֶת כַּפַּי אֶל יי' תרגם יונתן: אפרוש את ידי בתפילה לפני ה' ופי' הכתב והקבלה כי הכפיפה מראה על הכנעה כעבד נכנע לפני אדון כל. וכמאמרם (ברכות ט"ז) בשמך אשא כפי זו תפלה• (לג) **וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא נִתַּךְ אָרְצָה** כתב בעל הטורים: 'נתך' ג' במסורה. ללמד על כח תפילת הצדיקים: 'לא נתך ארצה' (כאן) מלמדת שתפילה עוצרת הברד. 'עד נתך מים עליהם' (ש"ב כא י) גבי בני שאול המוקעים. שאז תפילת דוד הורידה מטר. כאשר נתך אפי וחמתי על יושבי ירושלים (ירמיה מב יח). ללמד שע"י תפלת הצדיקים יכפר ה' לירושלם.

ותשועה ברוב יועץ

שאלה:

לאחרונה רציתי להתחזק בתפילה, אז הלכתי לחנות לקנות ספר על פירוש התפלה, ואני רואה המון המון ספרים נפלאים, יש פירושים של הראשונים זיע"א, ויש של רבותינו בעלי המחשבה, ויש מגדולי הדורות האחרונים, וגם המון ממחברי זמננו, מרוב התלבטות עוד לא קניתי, איזה ספר לדעתך כדאי לי לבחור?

תשובה:

קודם כל, מצויין שעשית את המעשה הנכון, אין ספק שבכדי להתחזק בתפילה, צריך ללמוד את ביאור התפילה והבנתה, זה פשוט הכרחי בכדי להכנס ל'עולמה של תפילה', אני רק אצטט על כך את דברי חובות הלבבות כתב (שער חשבון הנפש פ"ג חשבון כ"ד) "ועניני התפילות אשר ידעת מעת נערותך וראשית גידולך... אל תנוח דעתך על מה שנצטיר בליבך בתחילת לימודך...(אלא) ראוי לך להתחיל בעת חוזק שכלך והכרתך לעיין... בתפילות ובתשבחות להסתכל במילותן ומגמת ענייניהן כדי שתהיה בעת שתדבר בהן לפני אלוקיך, יודע מה שמוציא לשונך מן המלות, ומה שמבקש לבך בענין".

ובספר יוסף אומץ (הקדמון) כתב (עמ' 8) "פשוט שחל חובת ביאור התפילה על האדם בטרם ילמד שאר לימוד שבעולם (!!) ומי שיש לו לב להבין [את פירוש התפילה] רק עצלותו גרמה לו שאינו מבין כראוי הלא זה פושע הוא שאינו רוצה לכוון". והרב וולבה זצ"ל הגדיר את הסידור בתור "הספר העמוק והקשה ביותר מכל הספרים בתורה שבע"פ שהנחילונו רבותינו" (עלי שור ח"א עמ' כ"ח).

הספר הנבחר

בקשר לשאלתך, איזה ספר כדאי לבחור, זאת שאלה חשובה מאוד. ובכדי לענות עליה כדאי להבין מה באמת המטרה בלימוד הפירושים? **א.** יש 'מילים קשות' שאינם מובנות כל כך, אך בדרך כלל בדורנו שהרוב יודעים לשון הקודש, זה מעט. **ב.** צריך להבין לא רק את המילה, אלא את ההקשר, מה המשפט בא להביע. ודבר הזה אפשר לבארו כמו בכל התורה הק' ב'שבעים פנים' וכל יהודי נמשך לסגנון הקרוב ללבו, אם זה פשט או רמז, דרש או סוד, העיקר שתרגיש חיבור וקשר למה שאתה אומר. כי אז אתה תגיד את המילים הללו לא רק בגלל שהם כתובים בסידור אלא כי אתה רוצה לומר אותם. לכן כדאי שתנסה לשאול ממישהו כמה סוגי ספרים כאלו ותראה איזה יותר מתיישב על לבך.

ג. אחר שזכינו ללמוד ולהתחבר לפסוק, עדיין פרקי התפילה מורכבים ברובם מקיבוץ פסוקים וענינים שונים, כך שבדרך כלל כל פסוק הוא נושא בפני עצמו. ולא רואים ביניהם קשר ומהלך כלשהו. הדבר הזה מקשה מאוד על הכוונה כי כשיש ריבוי פרטים וענינים ללא הקשר, ואין לאדם איזה קו מחשבה וכיוון - הריכוז שלו נאבד בקלות.

והאמת שזהו עיקר הכוונה!! להבין מה המכוון בכל הנושא בכללותו, כמו שכתב בשיטה מקובצת (ברכות יג. ד"ה בקורא, ומקורו מהריטב"א שם) שדין הכוונה הוא "שיכוין לבו בכל תיבה ותיבה, **ויעיין בענין ויבין אותו**". הרי שלא די בפירוש המילולי, אלא שיבין את מהלך הדברים, מה מכוון בענין ההוא.

גם תסכים איתי, שכאשר הנושא בכללותו לא כל כך ברור אזי גם את הפרטים אנחנו לא 'באמת' מבינים.

הגן המלכותי

מעט המחשה להבדל שיש בין מי שנעצר רק בלימוד 'פירוש נקודתי' לבין הבנת המהלך בכללותו, ניתנת לנו בדברי הרמח"ל (דרך ה' הקדמה) אשר מדמה זאת לאדם שרואה "גן המהודר בערוגותיו ומיופה במסילותיו ובשורות מטעיו", ועומת "ראיית חורש הקנים והיער הצומח בערבוב". כי ערבוב חלקים רבים ללא פשר "אינו אלא משא כבד בלא חמדה, שייגע בו ויעמול, ונלאה ועייף ואין נחת". לא כן כאשר הגן מסודר דבר על אפניו, "הלוך ילך וישכיל אל אשר יפנה שם, וביופי מלאכותיו יתענג וישתעשע".

לכן נראה לי שיהיה לך הרבה תועלת לחפש בנוסף גם ספרים שמבארים את בניין הפרק וביאור העניין בכללותו. אני באופן אישי מתחבר לדרכו של פירוש המלבי"ם שזאת היא דרכו בכל התנ"ך כידוע. אך בודאי יש עוד רבים וטובים, אז כדאי שתחפש את אותו ספר שאל צורת הבנין וניתוח הפרקים שלו נפשך מתחברת. אל תמהר, תבדוק את זה במתינות, עד שתמצא בע"ה מאחל לך להתענג על התפילה, אז תתענג אל ה' ויתן לך משאלות לבך, אמן.

הנשמה הטמונה בברכה

ע"פ ספר שירי דוד

[אָב הָרַחֲמָן] שְׁמַע קוֹלֵנוּ יי' אֱלֹהֵינוּ, חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ, וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ, כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים אָתָּה, וּמִלְּפָנֶיךָ מַלְכֵּנוּ, רֵיקָם אַל תְּשִׁיבֵנוּ. [חָנֵּנוּ וַעֲנֵנוּ וּשְׁמַע תְּפִלָּתֵנוּ]. כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת [כָּל פֶּה] עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים. בָּרוּךְ אַתָּה יי', שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

שאלות:

א. 'שמע קולנו' תמוה, וכי עד עכשיו לא שמע לברכות הקודמות? ואם כוונתו שיקבל התפילה הרי זאת מבקש בהמשך: 'וקבל ברחמים וברצון את תפילתנו'.

ב. מה ההבדל בין חוס ורחם?

ג. מדוע יש בברכה זו שני נתינות טעם. "שמע קולנו ... כי שומע תפילות ותחנונים אתה". "ומלפניך מלכנו ריקם... כי אתה שומע" וכו' מה משמעות חלוקה זאת?

ד. בהתחלה אמר "קולנו תפילתנו" ואח"כ אומר תפילת עמך ישראל. ע"כ תחילה זה כל אחד כיחיד ואח"כ ככלל.

הקדמה:

מצינו שברכת שומע תפילה מעלתה גדולה משאר הברכות, עד שמצינו בדעת הירושלמי (ברכות פ"ד ה"ו) ונפסק ברמ"א (קט א) שאין להתחיל תפלתו אם אינו יכול לגמור ולענות אמן על שומע תפילה עם הציבור, והסיבה, כי בברכה זו מתחנן שבאמת יזכה שיתקבלו כל הבקשות שביקש, ואף שאינו ראוי, מצד מידת רחמיו ית'.

וע"כ כתב בספר עמק ברכה (אביו של השל"ה הק' זי"ע סימן ל"ב) "יכון יותר בברכת שמע קולנו מבשאר ברכות אמצעיים, כי היא סוף אמצעיות, וצריך כוונה יתירה שישמע השי"ת בקול תפלתו ויקבל ברחמים התפלה שהתפלל בברכות אמצעיות", עכ"ל.

הנה מבואר בקדמונים[1] כשם שהברכות הראשונות והאחרונות מחולקות לשלוש, בהם משבח ומודה על היותו הגדול הגבור והנורא. כך הברכות האמצעיות מחולקות לשלוש, ובהם מבקש לקבל את שלושת ההשפעות הללו. החלק הראשון: 'דעת' ו'תשובה' ענינם הוא בקשת השלימות. החלק השני הוא ברכות 'סליחה' 'גאולה' 'רפואה' ו'ברכת השנים', אשר ענינם הוא תיקון האדם מחסרונות שהביא עצמו אליהם בגלל חטאיו. בכדי שיהיו לו כלים המתאימים שיוכל להגיע אל השלמות. חלק השלישי הוא: מברכת קיבוץ גליות עד צמח דוד שהם בקשות על השלימות שתבוא ע"י גאולתן של כלל ישראל.

ממילא מסתבר שברכת שומע תפילה אשר בה באים לעורר רחמיו ית' להענות לנו אף אם איננו ראויים. אמורה לכלול התייחסות אל שלושת חלקי הברכות שביקשנו עם דגש על בקשת רחמיו ית'.

נהלך ברגש

קורה לנו בתור 'הורים' שאחד הילדים בא אלינו עם רשימה של בקשות... נניח שאין לנו שום בעיה כלכלית להביא לו, גם לא בעיה רוחנית, אבל אם הילד מגיע עם תחושה של 'מגיע לי', לא נוכל לתת לו... כי אז הוא מתחנך שכל העולם חייבים ל"הוד מעלתו שיחיה", אבל אם הוא מסיים את רשימת הבקשות באמירה: אבא, אני יודע שאתה לא חייב לתת לי כלום, ובכל זאת אני מבקש אם אפשר שתביא לי, אז בטח נשמח להביא לו.

ובפרט אם לאחרונה הילד הזה השתולל ולא שמע בקולנו, אם עכשיו הוא יקבל זה יהווה אישור למעשיו הרעים... אבל אם הוא בא ואומר בפירוש: אבא לא שמעתי לקולך לאחרונה, ואני יודע שזה לא בסדר, והיה מתבקש שאני לא יקבל כלום, אבל בכל זאת אני צריך את המשחק הזה, אז תביא לי בבקשה.

ככה נשתדל להרגיש בברכת שומע תפילה.

ביאור המהלך

כאשר מבקשים מה' ית' על (החלק השני) 'סליחה' 'גאולה' 'רפואה' ו'ברכת השנים', זהו בעצם בקשה לתקן להעלות אותנו מהמצב השפל שהבאנו על עצמנו בגלל עוונותינו, כמו חלאים וצרות, רעב, וכו', ובכדי לעורר רחמיו על עניין זה אנו אומרים שלוש סיבות. א. **שְׁמַע קוֹלֵנוּ יי' אֱלֹהֵינוּ**, תשמע את קול האנחה שלנו שאנחנו נואקים ונאנחים מרוב צרות2. **חוס** תתבונן על מעלת הדבר בעצמותו, שחבל שישחת3. **וְרַחֵם עָלֵינוּ**, תתבונן על מצבנו השפל כל כך. ומסיים כנגד זה בהמשך כי אתה שומע...'תחנונים' כי "תחנונים ידבר רש" כך אנו דלים ורשים במצבנו העגום ואין לנו רק להתחנן ללא שום זכות.

וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ 'תפלה' הוא לשון קשר וחיבור וזהו כנגד (חלק א') 'דעת' ו'תשובה' ענינם הוא הבקשה להגיע את שלימות העבודה. ולכן אמר 'ברחמים **וברצון**', כעת מבקש להשתלם במעלתו הוסיף ב'רצון' כי זהו תכלית רצונו ית'. וכמובן שגם זה צריך 'רחמים' לזכות למעלות בעבודת ה'.

ועל כן כנגד ב' חלקים הנ"ל מנמק **כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים אָתָּה.**

כעת בא לבקש על (חלק ג) תיקון הכלל, (מברכת קיבוץ גליות עד צמח דוד) שהם בקשות על השלימות שלנו לא רק בתור יחידים אלא בתור 'עם' וציבור מלוכד, ומתוקן ברוחניות וגשמיות.

ואומר: וּמִלְּפָנֶיךָ 'מַלְכֵּנוּ', רֵיקָם אַל תְּשִׁיבֵנוּ. כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת 'עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל' בְּרַחֲמִים. כי מבקש מצד שהוא מלך ואנו עמו, ומלך צריך לדאוג לעמו להביא אותם אל מעלתם ולא ישארו ריקם. ע"כ מבקש מלפניך **'מלכנו'** אל תשיבנו ריקם, כי אתה שומע את תפילת **'עמך ישראל'**. (ולא אמר "שומע 'תפלתנו' ברחמים").

---

1 הרמח"ל (ח"ד פ"ה אות י"א), המבי"ט, ור"א בן הגר"א.

2 כעי"ז פי' כאן הדובר שלום (מסידור אוצר התפילות), וכן משמע בדברי המדרש (שבה"ל סי' יח) "כשנאנחו ישראל וצעקו לה' ושמע צעקתם כמה שנאמר ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שעוותם אל האלקים מן העבודה מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י שומע תפילה" וכבר כתבו המבי"ט (בית אלקים פנ"א) ובאוה"ח (שמות ב' כ"ג) ותורת המנחה (שמות דרשה כ"ג) שמדבר כאן על עצם זעקת הכאב ולא בדוקא אל ה', עי"ש.

3 כמ"ש המלבי"ם (ישעיהו יג יח) "שחס מלהשחית דבר שיקוה ממנו תועלת וצורך" וכעי"ז בר"א בן הגר"א.

ירוחם אולשין
בית מדרש גבוה
לייקוואוד, נ. ד.ז.

RABBI YERUCHIM OLSHIN
BETH MEDRASH GOVOHA
LAKEWOOD, N.J. 08701

לכבוד נדיבי עם שליט"א

הנני בזה בדברים, בגודל יקר תפארת, מפעל לחיזוק התפילה, ולהגדיל ולהעצים עניין התפילה בישראל, באופנים שונים המסייעים לכך.

על ידי הרבנים הג"ר דוד אנפולסקי שליט"א והג"ר יוסף חיים אלבוים שליט"א.

וכידוע גודל העניין של תפילה כאומרם "דברים העומדים ברומו של עולם", וזה כל שורש הצלחת האדם בעולמו, הן ברוחניות והן בגשמיות. ומקרבת את הגאולה.

והצליחו גם עשו פרי בגליונות משובחים, מלאים מזן אל זן, למשוך ולקרב לב ישראל לעבוד את ד' בכל לב, ולהתחזק בעניינים גדולים אלו.

וההוצאות מרובות, וכפי גודל וריבוי הממון יוכלו לפעול עוד ועוד ולהפיצם בישראל כגון לתרגם הדברים גם לשפות נוספות.

והנני בברכה לתורמים ולמסייעים שיזכו בזכות זה שיתקבלו תפילותיהם ברצון.

ולבני חיי ומזוני, בנים טובים, חיים טובים, ופרנסה טובה ברווח, וכל טוב.

הכו"ח לכבוד התורה ועבודה ולכבוד מרביצה תורה

בס"ד

גם אני מצטרף לדברים הלבביים של מרן ראש הישיבה שליט"א.

וזכיתי לשמוע מפה קדוש מו"ר הגה"צ ר' ישראל חיים קפלן זצ"ל בשם מרנא ורבנא הסבא מקלם צוק"ל בכוונת "דברים העומדים ברומו של עולם", היינו, שהדברים של תפילה וכוחם לרומם "העולם הקטן" אנשי קודש, ולדאבונינו בני אדם מזלזלין בהם, ומפסידים ח"ו בזה תועלת נורא.

אי לזאת כמה **חשובים ונחוצים** הגליונות הקדושים **"ואני תפילתי"** פרי עמלם של הרבנים הגאונים שליט"א, ואשרי כל מי שיבוא לעזרתם להצלחת פעולותיהם.

וע"ז באעה"ח י"ג טבת תשפ"ה

מכון "עוצמה של קשר" (ע"ר) להעצמת הקשר עם הבורא ית"ש באמצעות תפילה - כדבר איש אל רעהו

פעילות המכון: הוצאה לאור של ספרים לחיזוק התפילה • הפצת עלון "ואני תפילתי", להעצמת התפילה בכל שכבות הציבור • שיעור שבועי על סדר התפילה ע"י רב המכון הרב דוד אנפולסקי שליט"א בשידור חי עבור בני חו"ל מדי יום רביעי בשעה 22:00 (בשעה 15:00 לשעון ליקוד) בקו התעוררות 922-6822-8 זול (ובארץ "בקו העוצמה") • **ספריה להשאלת ספרים על "תורת התפילה"**, ברחוב החיד"א 6 בית שמש בתיאום מראש בטל' 052-71 71 322 • **דרשות והרצאות מעצימות לחיזוק מתיקות התפילה • קו יעוץ והכוונה להתחבר לתפילה, וביאורה.** בימי שלישי בין השעות 21:00 עד 22:00 בטל' 0548-451159